অধ্যায় ৮ ঃ আদর্শবাদ ঃ টি.এইচ. গ্রীণ

অধ্যায় গাঁথনি

৪.1 উদ্দেশ্য
৪.2 পৰিচয়
৪.3 টি. এইচ. গ্রীণ আৰু ইংৰাজ আদর্শবাদ
৪.4 ৰাষ্ট্ৰ সম্পর্কে গ্রীণৰ দৃষ্টিভংগী
৪.5 স্বাধীনতা আৰু অধিকাৰ সম্পর্কে গ্রীণ
৪.5.1 স্বাধীনতা সম্পর্কে গ্রীণৰ মতামত
৪.5.2 অধিকাৰ সম্পর্কে গ্রীণৰ মতামত
৪.6 যুদ্ধ সম্পর্কে গ্রীণ
৪.7 গ্রীণৰ আন গুৰুত্বপূর্ণ ধাৰণা ঃ শাস্তি, সম্পত্তি, প্রাকৃতিক আইন, সমাজ
৪.8 অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
৪.9 অধিক জানিবলৈ
৪.10 অগ্রগতিৰ খতিয়ন
৪.11 আৰ্হিপ্রশ্ন

৮.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- ইংৰাজ আদর্শবাদৰ মূল ধাৰণাসমূহ আৰু টি. এইচ. গ্রীণৰ অৱদান বুজিব পাৰিব।
- ৰাষ্ট্ৰ আৰু ইয়াৰ কার্য সম্পর্কে গ্রীণৰ মতামত আলোচনা কৰিব পাৰিব।
- স্বাধীনতা আৰু ইয়াৰ কার্য সম্পর্কে গ্রীণৰ ধাৰণা আলোচনা কৰিব পাৰিব।
- যুদ্ধ সম্পর্কে গ্রীণৰ চিন্তাধাৰা বর্ণনা কৰিব পাৰিব।
- শাস্তি, সম্পত্তি, প্রাকৃতিক আইন আৰু সমাজ সম্পর্কে গ্রীণৰ ধাৰণাসমূহ পৰীক্ষা কৰিবলৈ পাৰিব।
- গ্রীণৰ ৰাজনৈতিক দর্শনৰ সামগ্রিক গুৰুত্ব বুজিব পাৰিব।

৮.২ পৰিচয়

এই অধ্যায়ত আমি বিশিষ্ট ব্রিটিছ আদর্শবাদী চিন্তাবিদ টি. এইচ. গ্রীণৰ (T. H. Green) মতামতসমূহ অধ্যয়ন কৰিম, যাৰ ধাৰণাসমূহে আধুনিক ৰাজনৈতিক চিন্তাধাৰাক গভীৰভাৱে প্রভাৱিত কৰিছে। নৈতিক বিকাশ, সামাজিক কল্যাণ আৰু সামূহিক মংগলৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপৰ জৰিয়তে গ্রীণে আধুনিক উদাৰতাবাদৰ ভিত্তি স্থাপন কৰিছিল।

৮.৩ টি. এইচ. গ্রীণ আৰু ইংৰাজ আদর্শবাদ

থমাছ হিল. গ্রীণ (1836–1882) ঊনবিংশ শতিকাৰ দ্বিতীয়ার্ধ আৰু বিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিত ইংলেণ্ডতে, বিশেষকৈ অক্সফ'র্ডত আৰু স্কটলেণ্ডৰ গ্লাছগো আৰু এডিনবার্গত— গঢ়ি উঠা ব্রিটিছ আদর্শবাদ পৰম্পৰাৰ অন্যতম প্রভাৱশালী চিন্তাবিদ আছিল। তেওঁ "ইংৰাজ আদর্শবাদ" নামৰ চিন্তাধাৰাটোৰ অন্যতম চিন্তাবিদ আছিল, যাৰ প্রধান প্রেৰণা আছিল হেগেল আৰু কাণ্টৰ দৰে জার্মান দার্শনিকসকল।

ইংৰাজ আদর্শবাদ হৈছে ঊনবিংশ শতিকাৰ ব্রিটেইনৰ এক দার্শনিক আন্দোলন, যিয়ে মত পোষণ কৰিছিল যে বাস্তৱতা কেৱল ভৌতিক তথ্যৰ দ্বাৰা নির্ধাৰিত নহয়; ৰৱঞ্চ মানৱ মন, নৈতিক মূল্যবোধ আৰু সামাজিক সম্পর্কৰ দ্বাৰা গঠিত হয়। ই এইটোৰ মতে, ব্যক্তি নৈতিক আৰু সহযোগিতামূলক সমাজৰ ভিতৰতে সম্পূর্ণৰূপে বিকশিত হ'ব পাৰে। গ্রীণৰ অৱদান ইয়াত বিশেষভাৱে গুৰুত্বপূর্ণ; কিয়নো তেওঁ আদর্শবাদী নীতিসমূহ ৰাজনীতি আৰু নীতিশাস্ত্রত প্রয়োগ কৰিব লাগিব যাৰ জৰিয়তে ব্যক্তিসকলে নিজৰ উত্তম সত্তা উপলব্ধি কৰিব পাৰে। ইতিবাচক স্বাধীনতা, অধিকাৰ আৰু সাধাৰণ কল্যাণ সম্পর্কে তেওঁৰ ধাৰণাসমূহ ইংৰাজ আদর্শবাদৰ কেন্দ্রীয় অৱদান।

গ্রীণে বিশ্বাস কৰিছিল যে, ৰাষ্ট্র আৰু সমাজৰ উদ্দেশ্য হৈছে ব্যক্তিসকলক নৈতিক আৰু আধ্যাত্মিকভাৱে বিকশিত হ'বলৈ সহায় কৰা। তেওঁৰ মতে, ৰাষ্ট্রৰ দায়িত্ব হৈছে সাধাৰণ কল্যাণ প্রসাৰ কৰা আৰু ব্যক্তিগত অধিকাৰসমূহ সাধাৰণ কল্যাণৰ ধাৰণাৰ দ্বাৰা সীমাবদ্ধ। গ্রীণৰ জীৱনকাল আছিল দ্রুত ঔদ্যোগিক বৃদ্ধি, অসমতা আৰু সামাজিক সমস্যাৰে পৰিপূর্ণ। তেওঁৰ দর্শন এই সমস্যাসমূহৰ প্রতিক্রিয়া আছিল আৰু উদাৰ গণতন্ত্রৰ বাবে এক নৈতিক আধাৰ প্রদান কৰাৰ চেষ্টা কৰিছিল। গ্রীণে যুক্তি দিছিল যে প্রায়োগিক জ্ঞান মানৱ মনৰ সৃষ্টিকর্ম আৰু বাস্তৱতা চিন্তাৰ ওপৰত নির্ভৰশীল। বস্তুগত নিৰপেক্ষতাৰ সম্ভাৱনাই এটা একক সামূহিক বা দেৱত্বীয় চেতনাৰ অস্তিত্ব দাবী কৰে, যাৰ অংশ ব্যক্তিগত মনসমূহ।

গ্রীণৰ মতে, আদর্শবাদৰ একমাত্র যুক্তিযুক্ত ৰূপ হৈছে— "সর্বাত্মক আদর্শবাদ", য'ত বাস্তৱৰ সকলো দিশ একেটা চেতনাৰ কার্য। তেওঁ ঊনবিংশ শতিকাৰ কিছুমান লেছেজ-ফেয়াৰ উদাৰবাদ অতিক্রম কৰি এক নতুন প্রগতিশীল উদাৰবাদৰ দার্শনিক আধাৰ প্রদান কৰিছিল। গ্রীণ হৈছে পৰম্পৰাগত উদাৰবাদ সংশোধনৰ বাবে পৰিচিত।জেৰেমী বেন্থাম আৰু জে.এছ. মিলৰ দৰে আগৰ উদাৰ চিন্তাবিদসকলে ব্যক্তিগত স্বাধীনতাত গুৰুত্ব দি ৰাষ্ট্রীয় হস্তক্ষেপ সর্বনিম্ন হ'ব লাগে বুলি বিশ্বাস কৰিছিল। গ্রীণে ধাৰণাটোৰ বিৰোধিতা কৰি কয় যে এই দৃষ্টিভংগী অসম্পূর্ণ। তেওঁৰ মতে, প্রকৃত স্বাধীনতা কেৱল বাধাৰ অনুপস্থিতি নহয়; ই হৈছে ব্যক্তিয়ে নিজৰ সম্পূর্ণ সম্ভাৱনা উপলব্ধি কৰাৰ ক্ষমতা। এইদৰে, গ্রীণে উদাৰবাদক নৈতিক, সামাজিক আৰু ইতিবাচক চৰিত্র প্রদান কৰিছিল— যাক "নতুন উদাৰবাদ" (New Liberalism) বুলি কোৱা হয়।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ ইংৰাজ আদর্শবাদৰ বিষয়ে সংক্ষেপে লিখক।

৮.৪ ৰাষ্ট্র সম্পর্কে গ্রীণ

কিছুমান পৰম্পৰাগত উদাৰবাদীৰ দৰে ৰাষ্ট্রক ব্যক্তিগত স্বাধীনতাৰ সম্ভাব্য হুমকি হিচাপে নেদেখি গ্রীণে ৰাষ্ট্রক স্বাধীনতা প্রসাৰৰ এক সঁজুলি হিচাপে গণ্য কৰে। তেওঁৰ মতে, সামাজিক আৰু অর্থনৈতিক অসমতা সংশোধন কৰা, সিক্ষা প্রদান কৰা আৰু ব্যক্তিৰ সক্ষমতা পৰিস্থিতি নিশ্চিত কৰিবলৈ ৰাষ্ট্রই ইতিবাচক হস্তক্ষেপ

কৰিব লাগে। সেয়ে গ্রীণে ৰাষ্ট্রক "আৱশ্যক দুষ্টতা" (Necessary Evil) বুলি ধৰা মত প্রত্যাখ্যান কৰিছিল।

গ্রীণৰ মতে, ৰাষ্ট্র হৈছে এক ইতিবাচক আৰু নৈতিক প্রতিষ্ঠান, যাৰ উদ্দেশ্য হৈছে সাধাৰণ কল্যাণ প্রসাৰ কৰা।

ৰাষ্ট্র সম্পর্কে গ্রীণৰ মূল দৃষ্টিভংগীসমূহ—

ক) নৈতিক প্রতিষ্ঠান হিচাপে ৰাষ্ট্র

গ্রীণে ৰাষ্ট্রক কেৱল ক্ষমতাৰ উৎস হিচাপে নহয়, ৰৱঞ্চ এক নৈতিক সংস্থা হিচাপে গণ্য কৰিছিল। ইয়াৰ মুখ্য দায়িত্ব হৈছে শিক্ষা, জনস্বাস্থ্য, মৌলিক কল্যাণ আৰু সমান সুযোগৰ দৰে সামাজিক পৰিস্থিতি সৃষ্টি কৰা, যিয়ে ব্যক্তিসকলক নৈতিক আৰু বৌদ্ধিকভাৱে বিকশিত হ'বলৈ সহায় কৰে। এই পৰিস্থিতি অবিহনে ব্যক্তিয়ে নিজৰ সক্ষমতা সম্পূর্ণৰূপে বিকশিত কৰিব নোৱাৰে।

খ) গ্রীণৰ মতে, ব্যক্তিসকলে সদায় একেলগে সাধাৰণ কল্যাণ নিশ্চিত কৰিব নোৱাৰে, বিশেষকৈ অসমতাৰ পৰিস্থিতিত। দৰিদ্রতা, শোষণ আৰু শিক্ষাৰ অভাৱৰ দৰে বাধাসমূহ আঁতৰাবলৈ ৰাষ্ট্রৰ দায়িত্ব আছে। ইয়াৰ জৰিয়তে ৰাষ্ট্রই সকলো ব্যক্তিক সামাজিক জীৱনত অর্থপূর্ণভাৱে অংশগ্রহণৰ সুযোগ দিয়ে।

গ) ৰাষ্ট্র আৰু ব্যক্তিৰ মাজত সামঞ্জস্য

গ্রীণে ৰাষ্ট্র আৰু ব্যক্তিৰ মাজত স্বাভাৱিক সংঘাতৰ প্রত্যাখ্যান কৰিছিল। তেওঁৰ মতে, দুয়ো একে আনক সহায় কৰাবিধৰ। ৰাষ্ট্রই নৈতিক বিকাশৰ কাঠামো প্রদান কৰে আৰু ব্যক্তিসকলে নিজৰ কর্ম আৰু দায়িত্বৰ জৰিয়তে সমাজৰ নৈতিক গঠন শক্তিশালী কৰে।

ঘ) ন্যায়সংগত ৰাষ্ট্রীয় হস্তক্ষেপ

গ্রীণে বিশ্বাস কৰিছিল যে যেতিয়া ৰাষ্ট্রীয় হস্তক্ষেপে প্রকৃত স্বাধীনতা বৃদ্ধি কৰে— অর্থাৎ ভাল জীৱন যাপন কৰাৰ অলপ ওপৰলৈ আগবাঢ়ি তেওঁ যুক্তি দিছিল যে ৰাষ্ট্রৰ ভূমিকা হৈছে এনে পৰিৱেশ সৃষ্টি কৰা য'ত আনুমানিক সমতা গঢ়ি উঠিব পাৰে আৰু সকলো ব্যক্তিয়ে প্রকৃত বিকাশৰ বাবে মৌলিক সুযোগ লাভ কৰিব পাৰে— যিটো স্বাধীনতাৰ পথ।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ২ ঃ টি. এইচ. গ্রীণে ৰাষ্ট্রক কিয় "নৈতিক প্রতিষ্ঠান" বুলি অভিহিত কৰিছে? (60 শব্দৰ ভিতৰত)

প্রশ্ন নং ২ ঃ ৰাষ্ট্রীয় হস্তক্ষেপ সম্পর্কে গ্রীণৰ যুক্তি আলোচনা কৰা। তেওঁ আৱশ্যক আৰু অনাৱশ্যক হস্তক্ষেপৰ মাজত কেনেকৈ পার্থক্য কৰিছে? (60 শব্দৰ ভিতৰত)

৮.৫ স্বাধীনতা আৰু অধিকাৰ সম্পর্কে গ্রীণ

৮.৫.১ স্বাধীনতা সম্পর্কে গ্রীণৰ মতামত

টি. এইচ. গ্রীণৰ স্বাধীনতাৰ ধাৰণাই ইংৰাজ আদর্শবাদ পৰম্পৰাত এক কেন্দ্রীয় স্থান অধিকাৰ কৰে। ঊণবিংশ শতিকাৰ পৰম্পৰাগত উদাৰতাবাদী— যেনে হার্বার্ট স্পেন্সাৰ— যিসকলে স্বাধীনতাক মূলত বাহ্যিক বাধাৰ অনুপস্থিতি বুলি ব্যাখ্যা কৰিছিল, তাৰ বিপৰীতে গ্রীণে স্বাধীনতাৰ এক নৈতিক আৰু ইতিবাচক স্বাধীনতাৰ দিশে ৰাজনৈতিক দর্শনৰ কেন্দ্র স্থানান্তৰ কৰে।

গ্রীণৰ মতে, কেৱল বাধা আঁতৰোৱাই ব্যক্তিক অর্থপূর্ণ জীৱন যাপন কৰাৰ নিশ্চয়তা নিদিয়ে। প্রকৃত স্বাধীনতা তেতিয়াহে উপলব্ধি হয় যেতিয়া ব্যক্তিয়ে নিজৰ উচ্চতৰ সক্ষমতা বিকাশৰ বাবে প্রয়োজনীয় নৈতিক, সামাজিক আৰু ভৌতিক পৰিস্থিতি লাভ কৰে। এইদৰে, গ্রীণে ঋণাত্মক স্বাধীনতাৰ পৰা ইতিবাচক স্বাধীনতাৰ দিশে ৰাজনৈতিক দর্শনৰ কেন্দ্র স্থানান্তৰ কৰে।

গ্রীণে আনুষ্ঠানিক স্বাধীনতা আৰু প্রকৃত স্বাধীনতাৰ মাজত পার্থক্য কৰে। আইনৰ দৃষ্টিত কোনো ব্যক্তি মুক্ত হ'ব পাৰে, কিন্তু দৰিদ্রতা, অশিক্ষা, সামাজিক বঞ্চনাত ভোগা ব্যক্তিক প্রকৃত অর্থত মুক্ত বুলি ক'ব নোৱাৰি। প্রকৃত স্বাধীনতা সক্ষমতা প্রদানকাৰী পৰিস্থিতিৰ ওপৰত নির্ভৰ কৰে। গ্রীণৰ এই দৃষ্টিভংগী ৰুছোৰ ধাৰণাৰ সৈতে সাদৃশ্যপূর্ণ।

গ্রীণৰ স্বাধীনতাৰ তত্ত্ব নৈতিক আদর্শবাদৰ ওপৰত আধাৰিত। তেওঁৰ মতে, স্বাধীনতা হৈছে আত্মসাক্ষাৎকাৰ— অর্থাৎ যুক্তিসংগত আৰু নৈতিক স্বত্ত অনুসৰি জীৱন যাপন কৰাৰ ক্ষমতা। স্বাধীনতা মানে কর্তাৰ যি মন, সেয়াই কৰা নহয়; বৰঞ্চ তেওঁৰ মতে স্বাধীনতা হৈছে, ব্যক্তিগত বিকাশ আৰু সাধাৰণ কল্যাণত অৰিহণা যোগোৱা কর্ম বাছনি কৰাৰ ক্ষমতা।

গ্রীণে বিশ্বাস কৰিছিল যে পৰিকৃত স্বাধীনতা নিশ্চিত কৰিবলৈ ৰাষ্ট্রৰ গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা আছে। দৰিদ্রতা, ৰোগ, অশিক্ষা আৰু শোষণৰ দৰে বাধাসমূহ আঁতৰাবলৈ ৰাষ্ট্রীয় হস্তক্ষেপ আৱশ্যক। সেয়েহে শিক্ষা, জনস্বাস্থ্য, শ্রম নিয়ন্ত্রণ আৰু কল্যাণমূলক নীতিসমূহ বৈধ।

৮.৫.২ অধিকাৰ সম্পর্কে গ্রীণৰ মতামত

গ্রীণৰ অধিকাৰৰ তত্ত্ব তেওঁৰ স্বাধীনতা আৰু নৈতিক বিকাশৰ ধাৰণাৰ পৰা স্বাভাৱিকভাৱে উদ্ভৱ হৈছে। পৰম্পৰাগত উদাৰবাদীসকলে অধিকাৰক প্রাকৃতিক আৰু ৰাজনীতি পূর্ব অধিকাৰ বুলি গণ্য কৰিছিল যদিও গ্রীণে অধিকাৰক সামাজিক আৰু নৈতিক দাবী হিচাপে চিহ্নিত কৰে।

প্রথমতে, গ্রীণে অধিকাৰক সমাজে ব্যক্তি আৰু সমাজৰ কল্যাণৰ বাবে আৱশ্যক বুলি স্বীকৃত ক্ষমতা বা সক্ষমতা বুলি সংজ্ঞায়িত কৰে। অধিকাৰ ব্যক্তিগত স্বার্থৰ বাবে নহয়, ই সাধাৰণ কল্যাণৰ বাবে ন্যায়সংগত।

দ্বিতীয়তে, গ্রীণে অধিকাৰক সামাজিক প্রতিষ্ঠানৰ ওপৰত নির্ভৰশীল বুলি গণ্য কৰে। কার্যক্ষম আইন আৰু ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা অবিহনে অধিকাৰ সুৰক্ষিত কৰিব নোৱাৰি। সেয়েহে ৰাষ্ট্র অধিকাৰৰ শত্রু নহয়, বৰঞ্চ ৰাষ্ট্র ইয়াৰ ৰক্ষক।

তৃতীয়তে, গ্রীণে সীমাহীন অধিকাৰৰ ধাৰণা প্রত্যাখ্যান কৰে। অধিকাৰসমূহ অন্যৰ অধিকাৰ আৰু সমাজৰ নৈতিক লক্ষ্যৰ সৈতে সামঞ্জস্যপূর্ণ হ'ব লাগিব। অধিকাৰৰ সৈতে দায়িত্বযুক্ত।

তেওঁ অধিকাৰক বিকাশশীল বুলি বিশ্বাস কৰিছিল। সমাজ নৈতিকভাৱে আগবঢ়াৰ লগে লগে নতুন অধিকাৰ উদ্ভৱ হয়— যেনে শ্রম সুৰক্ষা, শিক্ষা আৰু সামাজিক নিৰাপত্তা।

অধিকাৰ নাগৰিকত্বৰ সৈতে গভীৰভাৱে জড়িত। নাগৰিকত্ব মানে সক্রিয় নৈতিক সম্পর্ক।

শেষত, গ্রীণে অধিকাৰৰ এক নৈতিক আৰু সমাজমুখী ব্যাখ্যা আগবঢ়াইছে, যিয়ে আধুনিক কল্যাণমূলক উদাৰতাবাদৰ পথ প্রস্তুত কৰে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৪ ঃ টি. এইচ. গ্রীণে "ইতিবাচক স্বাধীনতা" বুলিলে কি বুজায়? ই "ঋণাত্মক স্বাধীনতা"ৰ পৰা কেনেকৈ পৃথক?

প্রশ্ন নং ৫ ঃ অধিকাৰক নৈতিক বিকাশৰ বাবে সামাজিকভাৱে স্বীকৃত পৰিস্থিতি বুলি গ্রীণে কিয় ব্যাখ্যা কৰিছে? তেওঁ প্রাকৃতিক, ৰাজনীতি-পূর্ব অধিকাৰৰ ধাৰণাক কিয় বিৰোধিতা কৰিছে?

৮.৬ যুদ্ধ সম্পর্কে গ্রীণ

গ্রীণে যুদ্ধক আদর্শ বা আকাংক্ষিত কার্য হিচাপে গণ্য কৰা নাছিল। তেওঁৰ মতে, যুদ্ধ হৈছে নৈতিক ব্যর্থতাৰ চিন। ইংৰাজ আদর্শবাদৰ নৈতিক কাঠামোৰ ভিতৰত গ্রীণৰ যুদ্ধ সম্পর্কীয় মতামত বুজিব লাগিব, য'ত ৰাষ্ট্রক সাধাৰণ কল্যাণ প্রসাৰৰ এক নৈতিক প্রতিষ্ঠান হিচাপে ধৰা হয়।

গ্রীণে বিশ্বাস কৰিছিল যে যুদ্ধ সাধাৰণতে নৈতিক ব্যর্থতাৰ ফল আৰু মানৱ বিকাশৰ প্রয়োজনীয় পৰিস্থিতিৰ ব্যাঘাত। হেগেলৰ দৰে যুদ্ধক ৰাষ্ট্রীয় জীৱনৰ যুক্তিসংগত মুহূর্ত বুলি মহিমামণ্ডিত নকৰি, গ্রীণে সংঘাতৰ যিকোনো মহিমান্বিতকৰণ প্রত্যাখ্যান কৰিছিল।

কাণ্টৰ দৰে পূর্ণ শান্তিবাদী নোহোৱাকৈ গ্রীণে বিশ্বাস কৰিছিল যে কেৱল মৌলিক অধিকাৰ, সুৰক্ষা আৰু দীর্ঘম্যাদী শান্তি ৰক্ষাৰ ক্ষেত্রতহে যদ্ধ নৈতিকভাৱে ন্যায়সংগত হ'ব পাৰে। যুদ্ধ কেতিয়াও ক্ষমতা, বিস্তাৰ বা জাতীয় গৌৰৱৰ বাবে হ'ব নালাগে।

গ্রীণে যুদ্ধ চৰিত্র গঢ়ে বুলি থকা ৰোমাণ্টিক ধাৰণা প্রত্যাখ্যান কৰিছিল। তেওঁৰ মতে, যুদ্ধই নৈতিক অগ্রগতি ধ্বংস কৰে। সেয়েহে ৰাষ্ট্রই ন্যায়, সহযোগিতা আৰু আন্তঃৰাষ্ট্রীয় বুজাবুজিৰ জৰিয়তে যুদধ প্রতিহত কৰিব লাগিব। ৰাষ্ট্রসমূহে স্বার্থ বা আগ্রাসনৰ সলনি নৈতিক নীতি অনুসৰণ কৰা উচিত।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৬ ঃ গ্রীণে বিশ্বাস কৰিছিল যে যুদ্ধ সাধাৰণতে নৈতিক ব্যর্থতাৰ ফল আৰু মানৱ বিকাশৰ প্রয়োজনীয় পৰিস্থিতিৰ ব্যাঘাত। শুদ্ধ/অশুদ্ধ

প্রশ্ন নং ৭ ঃ গ্রীণৰ মতে ৰাষ্ট্রসমূহে স্বার্থ বা আগ্রাসনৰ সলনি ..... অনুসৰণ কৰা উচিত। খালী ঠাই পূর্ণ কৰক

৮.৭ গ্রীণৰ আন গুৰুত্বপূর্ণ ধাৰণাসমূহ ঃ শাস্তি প্রাকৃতিক আইন, সমাজ

টি. এইচ. গ্রীণৰ ৰাজনৈতিক দর্শনত স্বাধীনতা আৰু ৰাষ্ট্রৰ তত্ত্বৰ বাহিৰেও কেইবাটাও গুৰুত্বপূর্ণ ধাৰণা অন্তর্ভুক্ত আছে। এই ধাৰণাসমূহ— শাস্তি, সম্পত্তি, প্রাকৃতিক আইন আৰু সমাজ— একেলগে ইংৰাজ আদর্শবাদৰ নৈতিক আধাৰ গঠন কৰে।

প্রথমতে, শাস্তি সম্পর্কে গ্রীণৰ ধাৰণা মানৱ স্বভাৱৰ নৈতিক দৃষ্টিভংগীৰ ওপৰত আধাৰিত। তেওঁ শাস্তিক কেৱল প্রতিশোধ বা শাৰীৰিক যন্ত্রণা হিচাপে সমর্থন কৰা নাছিল। তাৰ পৰিৱর্তে তেওঁ যুক্তি দিছিল যে শাস্তিৰ উদ্দেশ্য সংশোধনমূলক আৰু সুৰক্ষামূলক হ'ব লাগিব। অপৰাধী কোনো চিৰস্থায়ীভাৱে দুর্নীতিগ্রস্ত ব্যক্তি নহয়, তেওঁ নৈতিক উন্নতি কৰিব পৰা সক্ষম ব্যক্তি। সেয়েহে শাস্তিৰ লক্ষ্য হ'ব লাগিব অপৰাধীক দায়িত্বশীলভাৱে

আচৰণ কৰাৰ ক্ষমতা পুনৰুদ্ধাৰ কৰা আৰু সমাজত পুনৰ সংহতি ঘটোৱা। ই একে সময়তে ক্ষতিকাৰক আচৰণ নিৰুৎসাহিত কৰি সমাজক সুৰক্ষা প্ৰদান কৰে, কিন্তু সদায় মানৰ মৰ্যাদা আৰু নৈতিক সম্ভাৱনাক সন্মান কৰা কাঠামোৰ ভিতৰত।

দ্বিতীয়তে, সম্পত্তি সম্পৰ্কে গ্ৰীণৰ দৃষ্টিভংগীয়ে পৰম্পৰাগত উদাৰবাদী ধাৰণাৰ পূৰ্ণ ব্যক্তিগত মালিকানাক প্ৰত্যাহ্বান জনায়। তেওঁ স্বীকাৰ কৰিছিল যে ব্যক্তিয়ে নিজৰ সক্ষমতা বিকাশ কৰিবলৈ সম্পত্তিৰ প্ৰয়োজন আছে, কিন্তু তেওঁ জোৰ দি কৈছিল যে সম্পত্তিৰ অধিকাৰ সাধাৰণ কল্যাণৰ সেৱাত হ'ব লাগিব। যেতিয়া সম্পত্তিয়ে শোষণ, চূড়ান্ত অসমতা সৃষ্টি কৰে অথবা আনক প্ৰকৃত স্বাধীনতা উপভোগ কৰাৰ পৰা বঞ্চিত কৰে, তেতিয়া ৰাষ্ট্ৰৰ নিয়ন্ত্ৰণ ন্যায়সংগত। এইদৰে সম্পত্তি কোনো প্ৰাকৃতিক বা সীমাহীন অধিকাৰ নহয়; ই হৈছে এক সামাজিক প্ৰতিষ্ঠান, যাৰ উদ্দেশ্য হৈছে মানৰ কল্যান আৰু নৈতিক বিকাশ প্ৰসাৰ কৰা।

তৃতীয়তে, প্ৰাকৃতিক আইন সম্পৰ্কে গ্ৰীণৰ বুজাবুজি পৰম্পৰাগত ধাৰণাৰ পৰা পৃথক। তেওঁ প্ৰাকৃতিক আইনক প্ৰকৃতিৰ দ্বাৰা প্ৰদান কৰা স্থিৰ আৰু সাৰ্বজনীন নিয়ম বুলি নাভাবিছিল। তেওঁৰ মতে, নৈতিক নীতিসমূহ মানৰ যুক্তি, সামাজিক আচাৰ-ব্যৱহাৰ আৰু সামূহিক অভিজ্ঞতাৰ জৰিয়তে বিকশিত হয়। সেয়েহে, প্ৰাকৃতিক আইন হৈছে সমাজৰ ক্ৰমবৰ্ধমান নৈতিক চেতনাৰ প্ৰতিফলন, কোনো স্থিৰ আদেশ নহয়। ই ব্যক্তি আৰু প্ৰতিষ্ঠানসমূহক উচ্চতৰ নৈতিক মানদণ্ডৰ দিশে পথ প্ৰদৰ্শন কৰে আৰু নৈতিক বিকাশৰ এক চলমান প্ৰক্ৰিয়াক সূচায়।

শেষত, গ্ৰীণে মানৰ বিকাশৰ বাবে সমাজক এক অত্যাৱশ্যক পৰিপ্ৰেক্ষিত হিচাপে বিশেষ গুৰুত্ব দিছিল। ব্যক্তিসকল একাকী বা আত্মনিৰ্ভৰশীল নহয়; তেওঁলোকে নিজৰ ব্যক্তিত্ব, মূলবোধ আৰু লক্ষ্যসমূহ সামাজিক সম্পৰ্ক আৰু প্ৰতিষ্ঠানৰ জালৰ ভিতৰতে বিকাশ কৰে। সমাজে শিক্ষা, ভাষা, নৈতিক মানদণ্ডৰ দিশে পথ প্ৰদৰ্শন কৰে আৰু নৈতিক বিকাশৰ এক চলমান প্ৰক্ৰিয়াক সূচায়।

শেষত, গ্ৰীণে মানৰ বিকাশৰ বাবে সমাজক এক অত্যাৱশ্যক পৰিপ্ৰেক্ষিত হিচাপে বিশেষ গুৰুত্ব দিছিল। ব্যক্তিসকল একাকী বা আত্মনিৰ্ভৰশীল নহয়; তেওঁলোকে নিজৰ ব্যক্তিত্ব, মূল্যবোধ আৰু লক্ষ্যসমূহ সামাজিক সম্পৰ্ক আৰু প্ৰতিষ্ঠানৰ জালৰ ভিতৰতে বিকাশ কৰে। সমাজে শিক্ষা, ভাষা, নৈতিক মানদণ্ড আৰু সুযোগ প্ৰদান কৰে— যিবোৰ প্ৰকৃত স্বাধীনতা উপলব্ধিৰ বাবে আৱশ্যক পৰিস্থিতি। সেয়েহে, গ্ৰীণৰ মতে, সমাজ আৰু ব্যক্তি একে আনৰ বিৰোধী নহয়; দুয়ো পৰস্পৰ সহায়ক।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৮ ঃ গ্ৰীণে বিশ্বাস কৰিছিল যে শাস্তিৰ উদ্দেশ্য সংশোধনমূলক আৰু..... হ'ব লাগিব। খালী ঠাই পূৰ্ণ কৰক

প্ৰশ্ন নং ৯ ঃ গ্ৰীণে মানৰ বিকাশৰ বাবে সমাজক এক অত্যাৱশ্যক পৰিপ্ৰেক্ষিত হিচাপে বিশেষ গুৰুত্ব দিছিল। শুদ্ধ/অশুদ্ধ

৮.৮ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

• টি. এইচ. গ্ৰীণ আছিল এজন প্ৰধান ইংৰাজ আদর্শবাদী চিন্তাবাদী , যিয়ে উদাৰবাদক এক নতুন নৈতিক দিশ প্ৰদান কৰিছিল।

• তেওঁৰ মতে, স্বাধীনতা কেৱল বাধাৰ অনুপস্থিতি নহয়; ই হৈছে নিজৰ সম্ভাৱনা বিকাশ কৰাৰ ইতিবাচক

ক্ষমতা।

• অধিকাৰসমূহ হৈছে সামাজিক দাবী, যিয়ে স্বাধীনতা আৰু নৈতিক বিকাশক সমর্থন কৰে।

• ৰাষ্ট্ৰৰ নৈতিক ভূমিকা আছে— সাধাৰণ কল্যাণ, কল্যাণমূলক ব্যৱস্থা, শিক্ষা আৰু ন্যায় প্রসাৰ কৰা।

• যুদ্ধ অনাকাংক্ষিত যদিও নৈতিক ব্যৱস্থা ৰক্ষাৰ বাবে কিছুমান পৰিস্থিতিত প্রয়োজনীয় হ'ব পাৰে।

• গ্রীণে সংশোধনমূলক শাস্তি, নিয়ন্ত্রিত সম্পত্তি, বিকাশশীল প্রাকৃতিক আইন আৰু সমাজক নৈতিক সম্প্রদায় হিচাপে গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছল।

• তেওঁৰ ধাৰণাসমূহে আধুনিক কল্যাণমূলক ৰাষ্ট্রসমূহক প্রভাৱিত কৰিছে আৰু স্বাধীনতা, অধিকাৰ আৰু ৰাষ্ট্ৰৰ ভূমিকা সম্পর্কীয় সমসাময়িক বিতর্কত আজিও প্রাসংগিক।

৮.৯ অধিক জানিবলৈ

- Bradley, A. C. (1909). *Oxford lectures on poetry and philosophy*. Oxford University Press.
- Boucher, D. (1990). *The social and political thought of T.H. Green*. Macmillan.
- Collingwood, R. G. (1946). *The idea of history*. Oxford University Press.
- Gauba, O. P. (2012). *An introduction to political theory* (6th ed.). Macmillan.
- Mukherjee, S., & Ramaswamy, S. (2010). *A history of political thought: Plato to Marx* (2nd ed.). Prentice-Hall of India.
- Nicholson, P. P. (2002). *The political philosophy of the British Idealists*. Routledge.
- Richter, M. (1965). *The politics of conscience: T.H. Green and his age*. Routledge & Kegan Paul.
- Vincent, A. (2010). *Modern political ideologies* (3rd ed.). Wiley-Blackwell.
- Wayper, C. L. (2010). *Political thought*. Prentice Hall.

৮.১০ অগ্রগতিৰ খতিয়ন

১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ইংৰাজ আদর্শবাদ হৈছে ঊনবিংশ শতিকাৰ ব্রিটেইনৰ এক দার্শনিক আন্দোলন, যিয়ে মত পোষণ কৰিছিল যে বাস্তৱতা কেৱল ভৌতিক তথ্যৰ দ্বাৰা নির্ধাৰিত নহয়; ৰৱঞ্চ মানৱ মন, নৈতিক মূল্যবোধ আৰু সামাজিক সম্পর্কৰ দ্বাৰা গঠিত হয়। ই এইটোৰ মতে, ব্যক্তি নৈতিক আৰু সহযোগিতামূলক সমাজৰ ভিতৰতে সম্পূর্ণৰূপে বিকশিত হ'ব পাৰে। গ্রীণৰ অৱদান ইয়াত বিশেষভাৱে গুৰুত্বপূর্ণ; কিয়নো তেওঁ আদর্শবাদী নীতিসমূহ ৰাজনীতি আৰু নীতিশাস্ত্রত প্রয়োগ কৰিব লাগিব যাৰ জৰিয়তে ব্যক্তিসকলে নিজৰ উত্তম সত্তা উপলব্ধি কৰিব পাৰে। ইতিবাচক স্বাধীনতা, অধিকাৰ আৰু সাধাৰণ কল্যাণ সম্পর্কে তেওঁৰ ধাৰণাসমূহ ইংৰাজ আদর্শবাদৰ কেন্দ্রীয় অৱদান।

২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ

টি. এইচ. গ্রীণে ৰাষ্ট্রক নৈতিক প্রতিষ্ঠান বুলি অভিহিত কৰিছে কিয়নো ইয়াৰ অস্তিত্বৰ উদ্দেশ্য হৈছে ব্যক্তিসকলৰ নৈতিক আৰু বৌদ্ধিক বিকাশৰ পৰিস্থিতি সৃষ্টি কৰা। পৰম্পৰাগত উদাৰবাদী দৃষ্টিভংগীৰ বিপৰীতে, য'ত ৰাষ্ট্রক কেৱল নিয়ন্ত্রণমূলক শক্তি বুলি দেখা হয়, গ্রীণে যুক্তি দিছিল যে ৰাষ্ট্রই স্বাধীনতা, শিক্ষা, স্বাস্থ্য আৰু সমান সুযোগ প্রসাৰ কৰে। এই পৰিস্থিতিসমূহ নিশ্চিত কৰি ৰাষ্ট্রই ব্যক্তিসকলক নিজৰ সম্ভাৱনা উপলব্ধি কৰিবলৈ সহায় কৰে আৰু নৈতিকভাৱে দায়িত্বশীল জীৱন যাপন সম্ভৱ কৰি তোলে।

৩ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ

গ্রীণে ৰাষ্ট্রীয় হস্তক্ষেপক ন্যায়সংগত বুলি গণ্য কৰে যেতিয়া ই দৰিদ্রতা, অশিক্ষা বা শোষণৰ দৰে বাধাসমূহ আঁতৰাই প্রকৃত স্বাধীনতা বৃদ্ধি কৰে। শিক্ষা আইন, শ্রম আইন আৰু জনস্বাস্থ্য ব্যৱস্থা আৱশ্যক হস্তক্ষেপৰ উদাহৰণ। অনাৱশ্যক হস্তক্ষেপ তেতিয়া হয় যেতিয়া ৰাষ্ট্রই এনে ব্যক্তিগত পছন্দ সীমিত কৰে যিয়ে আনক ক্ষতি নকৰে বা বিকাশ বাধাগ্রস্ত নকৰে। সেয়েহে গ্রীণৰ মতে, হস্তক্ষেপ নৈতিক, উদ্দেশ্যমূলক আৰু সীমিত হ'ব লাগিব।

৪ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ

গ্রীণৰ মতে, ইতিবাচক স্বাধীনতা হৈছে ব্যক্তিয়ে নিজৰ নৈতিক আৰু যুক্তিসংগত সম্ভাৱনা উপলব্ধি কৰাৰ ক্ষমতা। ইয়াৰ বাবে শিক্ষা, স্বাস্থ্য আৰু সামাজিক সুযোগৰ দৰে সক্ষমতা প্রদানকাৰী পৰিস্থিতিৰ প্রয়োজন। ঋণাত্মক স্বাধীনতা কেৱল বাহ্যিক বাধাৰ অনুপস্থিতিক সূচায়। এজন ব্যক্তি আনুষ্ঠানিকভাৱে মুক্ত হ'লেও এই পৰিস্থিতিসমূহ নাথাকিলে প্রকৃত অর্থত মুক্ত নহয়। গ্রীণে জোৰ দি কৈছিল যে প্রকৃত স্বাধীনতা হৈছে নৈতিক স্বত্ব অনুসৰি কর্ম কৰাৰ শক্তি।

৪ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ

গ্রীণে যুক্তি দিছিল যে অধিকাৰসমূহ ব্যক্তিসকলক নৈতিকভাৱে বিকশিত হ'বলৈ সহায় কৰা পৰিস্থিতি নিশ্চিত কৰিবলৈ অস্তিত্বত থাকে। এইবোৰ সামাজিকভাৱে স্বীকৃত দাবী, কোনো স্থিৰ বা জন্মগত অধিকাৰ নহয়। শিক্ষা, শ্রম সুৰক্ষা বা স্বাস্থ্যৰ অধিকাৰ ইতিবাচক স্বাধীনতা প্রসাৰ কৰে।

৫ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ

গ্রীণৰ তত্ত্বত স্বাধীনতা আৰু অধিকাৰ নৈতিক বিকাশৰ সৈতে সংযুক্ত। প্রকৃত স্বাধীনতা ইতিবাচক আৰু ইয়াৰ বাবে ৰাষ্ট্রই প্রদান কৰা সক্ষমতা প্রদানকাৰী পৰিস্থিতিৰ প্রয়োজন। শিক্ষা, স্বাস্থ্য আৰু ন্যায় শ্রম পৰিস্থিতিৰ অধিকাৰে ব্যক্তিসকলক নৈতিকভাৱে আচৰণ কৰিবলৈ সহায় কৰে। দৰিদ্রতা বা শোষণ আঁতৰাবলৈ ৰাষ্ট্রীয় হস্তক্ষেপে নাগৰিকসকলক নিজৰ যুক্তিসংগত আৰু নৈতিক সক্ষমতা উপলব্ধি কৰিবলৈ সক্ষম কৰে। উদাহৰণ স্বৰূপে, বাধ্যতামূলক শিক্ষাই শিশুসকলক যুক্তিসংগত সিদ্ধান্ত ল'বলৈ সক্ষম কৰে, আৰু শ্রম আইনে শ্রমিকৰ স্বাধীন জীৱন নিশ্চিত কৰে। এইদৰে ব্যক্তিগত আত্মসাক্ষাৎকাৰ আৰু সামূহিক কল্যাণ একেলগে সংহত হয়।

৫ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃশুদ্ধ

৬ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ নৈতিক নীতি

৭ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ সুৰক্ষামূলক

৮ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃশুদ্ধ

৮.১১ আৰ্হি প্ৰশ্ন

ক) চুটি প্ৰশ্ন (150 শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ টি এইচ. গ্ৰীণৰ ইতিবাচক স্বাধীনতাৰ ধাৰণা কি?

প্ৰশ্ন ২ ঃ নৈতিক ৰাষ্ট্ৰ সম্পৰ্কে গ্ৰীণৰ ধাৰণা সংজ্ঞায়িত কৰা।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ গ্ৰীণৰ মতে শাস্তিৰ উদ্দেশ্য কি?

খ) ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ টি. এইচ. গ্ৰীণৰ স্বাধীনতা আৰু অধিকাৰৰ তত্ত্ব আলোচনা কৰা। ব্যক্তিগত নৈতিক আত্মসাক্ষাৎকাৰৰ সৈতে ৰাষ্ট্ৰৰ ভূমিকাক তেওঁ কেনেকৈ সংযোগ কৰিছে?

প্ৰশ্ন ২ ঃ নৈতিক প্ৰতিষ্ঠান হিচাপে ৰাষ্ট্ৰ সম্পৰ্কে গ্ৰীণৰ ধাৰণা পৰীক্ষা কৰা।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ. শাস্তি, সম্পত্তি, প্ৰাকৃতিক আইন আৰু সমাজ সম্পৰ্কে গ্ৰীণৰ মতামত সমালোচনামূলকভাৱে বিশ্লেষণ কৰা।

****